

З РОЗВИТКУ СЛОВАЦЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ НА ЗЛАМІ СТОЛІТЬ

Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Філологія. Випуск 20.

УДК 821, 162.4:821.162.2

Джоганик Ярослав. З розвитку словацько-українських літературних зв'язків на зламі століть; 17 стор.; кількість бібліографічних джерел – 20; мова українська.

Анотація. У статті дається оцінка розвитку словацько-українських літературних взаємин на зламі ХХ – ХХІ ст. В ній розглядається стан перекладацької діяльності у сфері художньої літератури, аналізується робота видавництва, письменницьких організацій. Увага автора зосереджується на аналізі конкретних здобутків, котрі стосуються передусім пражівсько-ужгородського культурного середовища.

Ключові слова: словацько-українські літературні взаємини, художній переклад, ХХ – ХХІ століття, українська література Словаччини.

Summary. The article is devoted to development of Slovak and Ukrainian relationships in literature in late 19th and early 20th century. It provides assessment for translation activity of fiction, analyzes work of publishing houses, and gives an overview of international scientific conferences and publications. Authors focus on examination of specific achievements primarily associated with Preshov and Uzhhorod cultural environment.

Key words: Slovak and Ukrainian relationships in literature, literary translation, late 19th and early 20th century, Ukrainian literature of Slovakia.

Якщо візьмемо за вихідний погляд на літературні зв'язки, зокрема, той, де йдеться про покликання літератури забезпечувати сприймання оригіналу через переклад і запозичення, про взаємодію, що стимулюється жанрово-стильовими впливами, міграцією сюжетів і взаємодіючими течіями, котрі ведуть до збагачення писемності як відкритої художньої системи [6, с.45], без сумніву, знайдемо багато продуктивних зв'язків між літературою словацькою та українською. Адже йдеться про два контактні культурно-суспільні феномени, які вже кілька століть – синхронно й діахронно – спостерігають один за одним, інвенційно доповнюють один другого, стимулюють розвиток Власних цінностей [6, с.45].

Розглядаючи сучасні словацько-українські літературні зв'язки, не можна не згадати 1989 рік, адже саме тоді здійснювалися динамічні зміни, що радикально впливали на суспільні, політичні, економічні і культурні умови життя, діаметрально відмінні від соціалістичних схем. З дня на день перестали діяти правила інституційних взаємин, хоч і, цілком природно і об'єктивно, спостерігаються інерційні прояви у вигляді спільних – концепційно продуманих та репрезентативних – видань. Йдеться, зокрема, про антології, опубліковані завдяки ужгородсько-пражівським зусиллям, які після цього дивовижного підняття стали швидко послаблюватися – аж до такої міри, що в середині 90-х років минулого століття можемо говорити лише про індивідуальні дії окремих осіб по обидва боки спільного кордону. Проте їх ніколи не було так мало, аби давали нам право стверджувати про зникнення взаємної міжлітературної комунікації. Позитивно, що обмін художніми та культурними цінностями зумів вийти зі своєї латентної позиції до остаточного підтвердження повноцінної співпраці.

Звичайно, в цій статті не ставимо перед собою мету осягнути всі без винятку явища літе-

ратурної співпраці (статті, книги, зустрічі, заходи, особистості тощо), водночас зосереджуємося також на тих подіях, які можна «небібліографічно» зазначити – наукові, видавничі, репрезентативні та ін. При цьому стикаємося з проблемами у вигляді їх недостатньої синтетичної фіксації, тому що ані в Словаччині, ані в Україні нема жодної монографії, яка б була ексклюзивно присвячена згаданій проблематиці. Може саме тому так сприймається остання книга Івана Яцканина «Діалог літератур» (2008), в якій він дає оцінку українсько-словацьким та українсько-чеським культурним взаєминам від шевченківських часів по сучасність. Об'єктивно критично, але винятково у гармонії з власним баченням і відчуттям І.Яцканин спостерігає за автентичністю художнього оригіналу та адекватністю його перекладу, винахідливо відкриває речі, дотепер не збагненні, не оцінені. Також він не вважає чужим чеський літературний простір, позитивною рисою його книги є представлення українських авторів чеському читачу, а водночас іманентна полеміка з тим, як ця література представлена в Словаччині. Багато про що свідчить перелік імен українських авторів, що перекладалися: Т. Шевченко, І.Франко, Є.Маланюк, В.Винниченко, М.Хвильовий, Б.Лепкий, Г.Косинка, А.Любченко, Б.Ігор-Антонич, Б.Антоненко-Давидович, В.Стус, О.Забужко, Ю.Андрухович, П.Мідянка та ін.

Монографія І. Яцканина містить справедливую критику модних тенденцій до тимчасової ексклюзивності вибору оригінального модного об'єкту: як на нього, переклад має нести достовірне послання про іонаціональну культуру та духовність, відображати їх своєрідність, літературну специфіку та універсальні цінності. Він однозначно висловився з цього приводу в рецензії чеського *Slovníka ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů*, де з'ясовує, що сучасна українська поезія 80–90-х років ХХ ст. тут представлена іменами Юрія Андру-

ховича, Олександра Ірванця, Віктора Неборака, газетом БУ-БА-БУ та групою «Нова дегенерація» (Іван Андрусак, Степан Процюк, Іван Ципердюк). Далі сугестивно продовжує: «Якщо у словнику широко представлена генерація «шестидесятників», то створюється враження, що після них в українській поезії настала явна прогалина. А де ж поділися поети 70-х років? Наприклад, В. Голобородько, М. Воробйов, В. Кордун та інші. Є правдою, що суспільно-політична обстановка, зокрема у 70-і роки, була несприятливою для творчих уподобань згадуваної генерації поетів. Також створюється враження, ніби нині в сучасній українській прозі, крім імен Ю. Андрухович та О. Забужко, нема імен і творів, які входили б у читацьку свідомість» [15, с. 31].

Діалог І. Яцканина з літературою перекоонує, що незважаючи на велику кількість імен, автор вільно орієнтується в центральноєвропейському культурному середовищі, володіє процесами, що проходять в національних організаціях і в національній комунікації. Інсценує ситуації, що впливають на діяльність митців, звиразнює незамінимую роль особистостей, які й у несприятливі часи розвивали і оживляли перекладацьке життя (Л. Фелдек, Д. Павличко, І. Галайда, Ю. Андрухів та ін.).

Оцінці сучасних словацько-українських взаємин в галузі історії, культури, літератури, науки та освіти присвячують свою статтю Микола Неврлий та Михайло Роман, яка під назвою «Словацька україністика в 2000-2005 рр.» вийшла в літературно-художньому і публіцистичному журналі Спілки українських письменників у Словаччині «Дукля» [10, с. 33-39]. Широко розглядаючи історичний, соціологічний і геополітичний фон цих взаємин, автори відзначають вагу словацької україністики, яка більш ніж півстоліття створює – поряд з науковою, науково-популярною, навчальною і методичною літературою – незамінимий елемент комунікації між нашими народами. Додамо, що по обидва боки кордону відзначається міжнародна діяльність Миколи Мушинки, карпатистичні студії Олени Рудловчак та Любиці Баботи, літературні та суспільно-культурні ініціативи Миколи Неврлого, Михайла Мольнара та Михайла Романа, публіцистика Юрія Бачі, літературна творчість та активність на посаді голови Спілки українських письменників Словаччини Івана Яцканина, етнографічні дослідження та музейна праця Мирослава Сополіги, освітня місія пражської кафедри україністики, банськобистрицька школа романтизму Сергія Макари й Андрія Червеняка.

До наведеної пари праць можна додати нашу монографію «Епічні імпресії» (2006), в котрій розглядаються не тільки аспекти розвитку і ціннісна орієнтація сучасної української прози в Словаччині, але й відзначається її єдність з великою українською літературою, а також заслужена робота окремих особистостей.

На початку 90-х років ХХ ст. з словацького та українського боку надходять надихаючі прояви співпраці у вигляді збірників малої прози. У видавництві «Словацький письменник» вийшла

антологія Юрая Андрічика з промовистою назвою «Korene» (1990). Ще раніше цей автор створив антологію малої української прози письменників, що живуть у Чехо-Словаччині, «Pod spoločným nebom» (Košice 1979). У чеському перекладі вийшло вибране з поезії і прози українських авторів східної Словаччини від 1945 року «Ráno pod Karpatami» (Praha 1983).

Паралельно з «Корінням» з'явилося спільне пражсько-ужгородське видання «Веселка Карпат» (1990), а третім – «Карпатська замана» (1990) за участі Ф. Ковача та М. Романа. Усі вони «озброєні» зворушливим словом зовні (Ю. Андрічик, О. Мишанич, Д. Павличко), яке стало ексклюзивним доповненням критичних роздумів своїх, тобто пражських авторів. Це «втручання» зовні надзвичайно вагоме і потрібне, тому що чи не найбільшою проблемою в дослідженні сучасної української прози (і не тільки) Словаччини є майже цілковита відсутність самопрезентації літературної критики за межами Праги.

Не йдеться про якусь внутрішню літературну справу, адже українська література на північному сході Словаччини, безсумнівно, кровно пов'язана з обома національними просторами духовності. Спостереження за її розвитком та оцінка її досягнень має бути спадкоємною, вестися способом, який формулює М. Роман, підтверджуючи вище наведені думки:

«В 80-х роках підвищився інтерес до пражської української літератури і на Україні. З'являлися аналітичні та й інформативні статті в журналах, як «Вітчизна», «Жовтень», «Прапор», «Київ», «Слово і час» та уривки творів окремих авторів. Навіть вийшли самостійні збірники «Відкритий дім» (Ужгород, 1982) і «Карпатська замана. Збірник творів українських письменників Чехословаччини» (Київ, 1990. – 384 с.). Коли перший збірник складався лише з поетичних творів, то у другий увійшли твори 36 авторів – поетів і прозаїків, в тому числі й твори І. Яцканина з ґрунтовною передмовою поета та великого шанувальника художнього слова наших авторів Д. Павличка» [13, с. 46 – 60].

Позитивним вкладом в українське літературознавство стала публікація Романа Кухарука «Пражська гілка української прози» (2003), в якій автор аналізує творчість Єви Бісс, Степана Ганущина, Василя Дацея та Івана Яцканина – прозаїків, котрі з 80-х років минулого століття зайняли найвиразніші позиції в наведеному виді творчості. За десять років до цього в Україні з-під пера М. Пойди вийшла монографія під назвою «З народного кореня. Літературний портрет Михайла Шмайди» (1995), присвячена творчості найстаршого українського прозаїка, що живе в Словаччині. Гідну високої оцінки справу популяризації в Україні літератури русинів-українців Словаччини веде Дмитро Федака; при перекладі словацької поезії він супроводжує літературні видання численними студіями та вступними статтями. З молодших авторів у цьому напрямі найактивніше працює Тетяна Ліхтей, яка зосереджує свою увагу на старші

періоди розвитку літератури, а також на сучасну літературну критику. І цим закриває перелік ширших наукових праць у цій галузі.

Однак присвяtimo увагу тій складовій частині словацько-українських літературних зв'язків, яка є найточнішим мірилом їх рівня – художньому перекладу як інтертекстуальному перенесенню духовних цінностей і якостей від одного народу до іншого. Нас цікавлять не стільки проблеми адекватності художньо-естетичної структури нового тексту чи спосіб подолання мовного бар'єру (його немає у більшості перекладачів) або інформативної еквівалентності чи комунікативної totoжності, скільки інтенсивність і динаміка самого процесу. Його характеристика в останні роки неоднозначна. Наприклад, Ю.Кундрат у 2002 р. досить оптимістично стверджував, що «в останнє десятиріччя минулого й перші роки нашого століття значного поширення в Словаччині набули українсько-словацькі та словацько-українські переклади ділових документів, перш за все текстів угод, договорів, контрактів, свідоцтв про народження, одруження, розлучення, смерть, хрещення, освіти, дипломів, трудових книжок, довідок про відбуття військової служби, здобуття освіти, перериву в навчанні, безробіття, одержування пенсії по інвалідності, зарплату, вихід з радянського громадянства, купівлю автомобіля або іншого товару і т. п.», але при погляді на книжкову продукцію його оптимізм швидко втрачається, автор додає, що «після 1989 р. ми спромоглися видати лише три перекладні книжки художньої і одну книжку науково-популярної літератури» [5, с. 27-35]. Додамо, що їх перекладачем був Віталій Конопельць. У трьох випадках йшлося про поезію (Мілан Руфус, Іван Краско і Ян Смерек) і в одному – про історичну есеїстику (Іван Гудец).

На проблеми в сфері перекладу вказує й І.Яцканин, який у «*Діалогах літератур*» ностальгічно згадує ілюзії та очікування, що між Україною і Словаччиною після здобуття їхньої незалежності не буде жодних перешкод для того, аби літературні взаємини перейшли до нового етапу розвитку. Реальність стала для нього великим розчаруванням: «Прірва, яка останнім часом виникла у словацько-українських літературних взаєминах, поглиблюється. Навіть поява деяких випадкових видань не змінює цієї реальності» [6, с. 44].

Однаково принципову позицію висловлює й українська поетеса і перекладачка Т.Ліхтей, яка дуже чітко формулює ситуацію з другого боку кордону: «Не секрет, що якісних перекладачів художніх творів дуже мало. Далеко не кожному доброму фахівцеві й теоретику переклад дається на практиці. Талант, інтуїція, вроджене мовне чуття – ось що, крім знань, потрібно для досягнення успіху в роботі. Крім того, раніше переклад заохочувався (держзамовлення, гонорари, премії). Зараз художній переклад – скоріше чиєсь особисте зацікавлення, власна ініціатива, ентузіазм, а ще – наполегливий пошук спонсорів. Останнім солідним виданням словацької літератури в Україні стала «*Антологія словацької поезії ХХ століття*», упорядкова-

на та перекладена Д. Павличком [К.: Основи, 1997. – 254 с.]: у той час Дмитро Васильович був послом України в Словаччині» [7, с. 153].

Інший, не такий категоричний погляд висловлює І.Галайда в своєму невеликому, але цінному бібліографічному огляді «*Словацька поезія та проза в перекладах на сторінках журналу «Дукля» за 1990 – 2002 рр.*». Обходячи звичні зауваги про значення художнього перекладу для взаємозбагачення духовної культури народів, він констатує, що «за весь вказаний вище період на сторінках журналу були надруковані переклади із словацької мови на українську двісті тридцять шість віршів, з чеської – шістнадцять, російської – п'ять, польської – двадцять один вірш, грузинської – два та світової поезії – п'ять віршів. Художню прозу словацьких прозаїків було представлено п'ятнадцятьма авторами у перекладі на українську мову» [1, с. 68 – 70].

Діяльність перекладачів він оцінює високо позитивно, але водночас недвозначно стверджує, що йдеться про односторонні намагання без натяку на взаємність: «З боку перекладачів був це почин достойний і він чекав на адекватний жест з боку словацьких поетів-перекладачів та прозаїків, щоб розвіяти наші сумніви, що воно так і повинно бути, що малі мають прославляти великих, які дбають лише про свою велич та не мають часу й охоти звертати увагу на малих, бо діє тут якийсь генетичний процес взаємних нерівних відносин між чванливими, самовпевненими великими народами, що з погордою дивляться на менших, і меншими, які повинні бути прислужними та залежними, мовляв, вони не здібні нічого великого створити...».

З огляду І. Галайди видно, що перекладачі обрали безпрограшний варіант, представляючи творчість класиків (Ян Коллар, Павол Осаг-Гвієздослав) та найпрезентативніші імена (Іван Краско, Ян Смерек, Мірослав Валек, Мілан Руфус), але й не пропустили інші виразні явища словацького поетичного спектра (Ян Бузаші, Штефан Стражай, Йозеф Мігалкович, Войтех Кондрот, Мілослав Ковачик, Властиміл Ковальчик, Даніел Гев'єр, Каміл Петерай, Ян Замбор, Марта Подградська та ін.). «Дуклянський» переклад словацької поезії українською мовою, за винятком найактивнішого українського представника Дмитра Павличка, цілком у руках українських авторів зі сходу Словаччини: Іллі Галайди, Сергія Макари, Мілана Бобака, Віталія Конопельця та Степана Гостиняка. Гостра заувага І.Галайди про великих та малих у перекладацьких зв'язках має цілком виразне обґрунтування.

Подібна ситуація характеризує також переклади словацької прози на сторінках «Дуклі». І якщо можна нарахувати шістнадцять позицій, усі переклади українською мовою зробив один тільки Іван Яцканин, що додає йому ваги як перекладачу. Більше того, переглянувши випуски часопису наступних років, ми з'ясували абсолютне домінування І. Яцканина в перекладі словацької прози (переважно оповідань) українською мовою. Тут представлена художня творчість найкращого, що

можна знайти у Словаччині: від авторів, яких довго не можна було публікувати (Домінік Татарка, Ладіслав Мнячко), через найсильнішу генерацію шістдесятників аж до наймолодших авторів (Ян Йоганідес, Павел Віліковський, Рудолф Слобода, Антон Гікіш, Вінцент Шікула, Павел Груз, Петер Ярош, Душан Мітана, Мілан Зелінка).

Великий потенціал мають і українські партнери, які представлені прозаїчними творами – Павло Загребельний, Григорій Тютюнник, Леонід Мосендз, Володимир Яворівський, Віктор Рибачук, Юрій Тарнавський, Юрій Андрухович і поезією – Дмитро Павличко, Василь Стус, Анатолій Качан, Васил Герасим'юк, Ігор Римарук, Петро Осадчук, Ігор Трач, Юрій Завгородній. Свою постійну прописку в «Дуклі» має закарпатська література (Петро Скунець, Василь Ходанич, Христина Керита, Тетяна Кобаль, Андрій Дурунда та інші). За останні десять років – мінімально сорок звучних імен.

Мета головного редактора Івана Яцканина – представити журнал як трибуну демократичних ідей, що відображають не лише світ культури, мистецтва та літератури, але й питання ширшого суспільного резонансу в Словаччині та Україні. Інформаційну цінність «Дуклі» підсилюють рубрики *Гей, хто в світі, озовися!*, *Із роду в рід* (з перекладами) та престижна в Україні завершальна частина часопису *Україна видає* з 10–20 анотаціями нових українських видань.

Роздуми Ю. Кундрата 2002 року над рівнем художнього перекладу, очевидно, не зовсім відповідають дійсності, особливо з огляду на перекладацьку місію «Дуклі». Маємо на увазі передусім діяльність І.Галайди. З-під його пера вийшли переклади Ю.Андрічика, Мілана Ріхтера, Яна Замбора та інших, при чому до словацького оригіналу він підійшов з належним запалом і винахідливістю. І.Галайда використав існуючу архетипальну базу, враховуючи водночас відомі слова Жуковського про конкурентність перекладу, він знайшов власний шлях у поетичному просторі, сам визначив міру семантичної еквівалентності та інвенційної образності тексту. Можна стверджувати, що його результати виглядають переконливо, адже його праця не була «перекладом для перекладу», а стала наближенням цінностей сучасної словацької поезії до українського культурного та літературного середовища. Тому вона була відзначена премією імені Івана Франка (щорічно її вручає Асоціація письменницьких організацій Словаччини) за переклад 2004 року. Таку ж саму премію І.Галайда отримав через два роки за переклад поезій Йозефа Лайкерта під назвою *«Недовговічність»* (2006). Книга вийшла в київському видавництві «Веселка», вона містить паралельно оригінальний текст та переклад. Його автор дуже послідовно працює з мовними засобами, зрозумілими українському читачу і водночас близькими оригіналу. Кінцевий текст адекватний таланту і досвіду перекладача.

Логічним синтезом праці І.Галайди є своєрідна антологія сучасної словацької поезії *«Із кузні часу»* (2007), до якої входять 185 віршів 25-

ти поетів. Вона вийшла завдяки спільним зусиллям видавництва «Закарпаття», Стілки українських письменників Словаччини та пражівського видавництва Nitech, s. r. o.

У класичних мініатюрах – *«Послання Мікулаша Ковача»* (2006), *«Квіти з вази Яна Смерка, Андрія Плавки, Яна Костри»* (2006), *«Слово Лаца Новомеського, Мірослава Валека, Мілана Руфуса»* (2007), *«Достойність слова Ярослава Резніка»* (2007) – перед українською публікою з'явився перекладач Сергій Макара, який, за словами Н. Кисельової, представляє виразний ліричний та культивований тип митця з власною образною мовою та багатою палітрою художніх засобів. Раритетом стала книга поезії С.Макари *«Промінь слова в чотирнадцятьох мовах»* (2007) з майстерним перекладом Ярослава Резніка, Юрая Андрічика та Міхала Худи словацькою мовою.

Шлях словацької поезії до українського читача в ХХІ столітті розпочав блискучий знавець літературного процесу як у Словаччині, так і в Україні Віталій Конопелець. Після згаданих книг та перекладу *«Вечоріння»* Й.Лайкерта у 2003 р. вийшла його антологія словацької любовної лірики *«Я тебе дуже любив...»*, правда, укладена вже після передчасної смерті перекладача Іваном Яцканином. Про те, що йдеться про справді ювелірну справу, свідчать слова упорядника: «Творчий підхід перекладача Віталія Конопельця до першотвору зробив те, що він ніколи не був ні анонімним «робітником» у цій галузі, ні пішаком, як часто звикли називати перекладача, але достойним партнером поета, якого твори перекладав на українську мову... Перекладний твір – це завжди неабияка подія в українській літературі Словаччини, бо він ще раз підтверджує життєздатність цієї літератури. Сьогодні можемо сказати, що перекладацький потік в українській літературі Словаччини не зупинився. В цьому слід бачити й великий внесок перекладача Віталія Конопельця. Спасибі, Віталій!» [14, с. 93].

У тому ж році Мілан Бобак опублікував свій переклад сучасного словацького поета Данієла Гев'єра під назвою *«Посеред спокуси»* (2003). Перебування в українському літературному просторі він продовжив своєю збіркою віршів *«Під сьомим небом»* (Ужгород: Мистецька лінія, 2004) з вступним словом закарпатської поетеси Надії Панчук, а пізніше – перекладом словацького поета Карла Хмела *«365 пір року»* (там же, 2006).

Власні можливості іншомовної інтерпретації художнього тексту на інтимній ліриці Олександра Смика підтвердив Ярослав Джоганик збіркою *«Два тіла... Дві душі»* (Пряшів: CUPER 2006) [18].

Великі очікування літературної спільноти у Словаччині були пов'язані з перекладом поезії Петра Мідянки. Збурення звичайно спокійної словацько-української перекладацької гледи спричинили асоціативні аналогії з дуже вдалим чеським перекладом з ностальгійно-ефемерною назвою *«Užhorodské kavárny»* з творчої майстерні Томаша Вашута. Однак словацький перекладач Патрік Орієшек книгою *«Vôňa horcov»* (2007) підтвердив, що склад-

на структура поетичного тексту П. Мідянки не є однаково доступною для кожного перекладача.

Єдиний переклад українського роману виконав Валерій Купка, запропонувавши читацькій аудиторії Словаччини культову прозу Юрія Андруховича «*Рекреації*» (2003). Завдячуючи зрілості перекладацького таланту текст переконливо охоплює всі резонанси, вібрації, напругу містичних чар оригіналу, мовну і стильову віртуозність Ю. Андруховича, фантазійну грайливість та алегорійність, що викликає подив та захоплення. Словацький читач, прагнучи пізнати автора, про якого можна було дискутувати, де він більше відомий – дома або в Німеччині чи в Польщі, не мусив чекати чеський переклад Томаша Вашута «*Rekreace aneb Slavnosti Vzkříšeného Ducha*» (2006).

Якщо намагаємося максимально повно описати перекладацьку діяльність в рамках словацько-українських літературних взаємин, не можемо обійти те, що було зроблено в цій сфері в Україні. Нині поняття словацька перекладна література найчастіше поєднується з іменами Д. Павличка, Р. Лубківського, Д. Андрухіва та Т. Ліхтей (Кобаль). У книгах останньої «*Оксамитова ніч*» (1995) та «*Смарагдовий острів любові*» (1996), крім власної творчості українською мовою, представлені словацькі поети Мар'ян Мілчак, Міхал Отченаш, Йозеф Татар, Гана Валцєрова-Бацігалова та ін. Останнім часом творчість цієї закарпатської поетеси вийшла двомовно у збірці «*Розмаринові сні*» (2008) у словацькій інтерпретації Ю. Андрічика (він перекладав таких авторів, як Ліна Костенко, Максим Рильський, Андрій Малишко, Василь Стефаник, Олесь Гончар, Іван Чендей та ін.). Її заслугою на кафедрі словацької філології УжНУ з 2001 року реалізується проект, спрямований на публікацію студентських перекладів з української мови на словацьку і навпаки. У семи виданих дотепер збірниках невеликого формату «*Між Карпатами і Татрами*» презентовано вже 27 українських (закарпатських) і 12 словацьких письменників. Характер суто студентських спроб місцями переходить в успішну творчу продукцію, що дає надію на майбутнє і викликає інтерес з боку ширших літературних кіл. Імпульси взаємного пізнання та зближення виходять, зокрема, з 6-го випуску, де надруковано переклад чотирьох листів словацького письменника, публіциста та культурного діяча штурівської генерації Богуша Носака-Незабудова з його циклу «*Listy z neznámej zeme k L...*» (тобто листи до Людовіта Штура).

Помітному пошквалюванню в цій сфері сприяла й діяльність видавництв. Поряд з прашівським видавництвом «CUPER» динамізують свою роботу ужгородські «Мистецька Лінія», «Ліра», «TIMPANI» та київська «Веселка». Найактивніша серед них «Мистецька Лінія» видала останнім часом «*Вибрані твори*» (2008, публіцистика та літературознавство) Юрія Бачі, суспільно ангажовану

публіцистику Йозефа Сірки «*Актуально!*» (2007) та «*Актуально-2*» (2008), монографію Я.Джоганика «*Епічні імпресії*» (2006). У «TIMPANI» вийшла репрезентативна збірка поезій одного з кращих українських поетів з поза-меж України, свідничанина Степана Гостиняка «*З історії самооборони*» (2007). Київське видавництво «Факт» надрукувало оповідання прашівської письменниці Єви Бісс «*Втеча від мінотавра*» (2007).

Особливої уваги заслуговує праця видавництва «Закарпаття», яка подарувала читачам надзвичайно змістовну і гарно оформлену антологію української літератури Словаччини «*Під синіми Бескидами*» (2006). Її натхненниками були Іван Яцканин та Дмитро Федака, нині найкращі знавці цієї гілки українського красного письменства. Це найповніше видання, що знайомить читача з літературними здобутками в поезії та малій прозі русинів-українців північно-східної Словаччини упродовж усього ХХ століття. У часовій рефлексії тут представлена галерея 45-ти авторів (деякі з'являються двічі – в поезії і прозі), які повністю відповідають задуму укладачів щодо комплексності та репрезентативності осягнення художньої творчості цього регіону.

Важливою галуззю взаємних літературних контактів є міжнародні конференції «*Українсько-словацькі (Словацько-українські) взаємини в галузі мови, літератури, історії та культури*», які з 1998 року по чергово проводяться в Пряшеві та Ужгороді (остання відбулася 2006 року в стінах Словацького національного музею – Музею української культури в Свиднику). Доповіді учасників з кількох європейських країн публікуються в наукових збірниках, передусім в ужгородському фаховому виданні «*Studia Slovakistica*» (голова редколегії С.М.Пахомова)².

Підсумовуючи результати наведеного, можна стверджувати, що сучасні словацько-українські взаємини набагато ширші і глибші, ніж це здається на перший погляд. Їх питома вага концентрується в ужгородсько-прашівському середовищі, що, з огляду на географічну близькість та етнічну спорідненість, є цілком природним явищем. Проте й надалі відчувається індивідуальна позиція столичних діячів літератури. Намагання швидко реагувати в перекладацькій праці на нові цікаві зразки літературного мистецтва характеризують передусім прашівських українських письменників, які читацькому загалу в Україні пропонують словацьку поезію, але позицію в протилежному напрямку (тобто переклади українських авторів словацькою мовою) можна вважати інертною. Конкретні справи в галузі перекладу й надалі залишаються про явом натхнення окремих ентузіастів, що працюють по обидва боки кордону. А отже, можна підсумувати: якщо вже не до досконалості, то хоча б до належного рівня нам ще дуже далеко.

¹ Руфус М. Вибрані твори. Із словацької мови переклав В. Конопелець. – Пряшів, 1991; Краско І. Чорна свічка. Із словацької мови переклав В. Конопелець. – Пряшів, 1995; Смерк Я. Із золотої фантазії. Із словацької мови переклав

В. Конопелець. – Пряшів, 1996; Гудец І. Легенди й міфи старих слов'ян. Из словацької мови переклав В. Конопелець. – Пряшів, 1996. Однак, Ю. Кундрат не згадує, що В. Конопелець також переклав вірші Йозефа Лайкерта під назвою «Вечоріння». – Київ: Веселка, 2002. – 207 с.: іл.

² Див.: Slovensko-ukrajinské vzťahy v oblasti národnostných menšín. Zborník materiálov z medzinárodnej vedeckej konferencie K otázkam jazyka, vzdelávania a kultúry ukrajinskej národnostnej menšiny žijúcej na Slovensku a slovenskej národnostnej menšiny na Ukrajine. (Prešov 28. – 29. december 1998). Prešov, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity 1999; Carpatica – Карпатика. Випуск 17. Українсько-словацькі взаємини в галузі історії, літератури та мови. Ужгород, 2002; Studia Slovakistica 4. Українсько-словацькі діалоги. Мовознавство. Ужгород, Вид. «Мистецька лінія». – 2004, 218 с.; Studia Slovakistica 5. Українсько-словацькі діалоги. Літературознавство. Історія. Ужгород, Вид. «Мистецька лінія». – 2005, 266 с.; Slovensko-ukrajinské vzťahy v oblasti jazyka, literatúry, histórie a kultúry. Zborník materiálov z medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá sa konala 12. – 13. septembra 2002 v Prešove. Prešov, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2003; Vedecký zborník Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku. Zv. 24. Slovensko-ukrajinské vzťahy v oblasti histórie, kultúry, jazyka a literatúry. Materiály medzinárodnej vedeckej konferencie Svidník, 23. – 24. júna 2006. Svidník, Múzeum ukrajinskej kultúry vo Svidníku 2007, 496 s.

Література

1. Галайда І. Словацька поезія і проза у перекладах на сторінках журналу «Дукля» за 1990-2002 рр. // Дукля. – 2002. – № 4. – С. 68-70.
2. Джоганик Я. Епічні імпресії. – Ужгород: «Мистецька лінія», 2006. – 208 с.
3. Джоганик Я. Українська література в Словаччині в портретах. Ужгород, 2002. – 56 с.
4. Kiseľová, Natália: Slavačka-belaruska-ukrajinskija litaraturnyja kantakty (Slovensko-bielorusko-ukrajinské literárne kontakty). In: Cestou vzájomnosti. Zborník materiálov z medzinárodnej vedeckej konferencie Slovensko-ukrajinské vzťahy a súvislosti, konanej v dňoch 24. – 25. októbra 2003 v Banskej Bystrici. Banská Bystrica 2003, s. 84 – 91.
5. Кундрат Ю. Сучасний стан українського перекладу в Словаччині. Дукля. – 2002. – № 3. – С. 27-35.
6. Літературна енциклопедія. У двох томах. Том 2-й. Автор-укладач Ю.І. Ковалів. – Київ: Видавничий центр «Академія», 2007. – С. 45.
7. Ліхтей Т. Місце спецкурсу «Проблеми художнього перекладу із близькоспоріднених мов» у циклі дисциплін з питань перекладу. // Studia Slovakistica. Випуск 2. Перспективи розвитку словакістики в Україні. Ужгород, 2003. – С. 153 – 161.
8. Мольнар М. Зустрічі культур. – Братислава, 1980. – 544 с.
9. Мольнар М. Тарас Шевченко у чехів та словаків. Пряшів, 1961.
10. Неврлий М., Роман М. Словацька україністика в 2000-2005 рр. // Дукля. – 2006. – № 2. – С. 33-39.
11. Павличко Д. Антологія словацької поезії ХХ століття. Київ: Основи, 1997. – 254 с.
12. Під синіми Бескидами. Антологія поезії та малої прози українських письменників Словаччини / Упорядкування Д. М. Федаки, І. Ю. Яцканина; передмова, нарис про авторів Д. М. Федаки; художнє оформлення М. М. Дем'яна. – Ужгород: ВАТ „Видавництво Закарпаття”, 2006. – 560 с., іл.
13. Роман М. Художня проза Івана Яцканина. // Дукля. – 2000. – № 3. – С. 46 – 60.
14. Я тебе дуже любив. Антологія словацької любовної поезії. Переклав Віталій Конопелець. – Пряшів, 2003. – 91 с.
15. Яцканин І. Діалог літератур. Пряшів, 2008. – 134 с.
16. CARPATICA-KARPATYKA. Вип. 17: Українсько-словацькі взаємини в галузі історії, літератури та мови. – Ужгород, 2002 – 396 с.
17. Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů. Praha, Nakladatelství Libri 2001, 688 s.
18. Smyk, O.: Dve telá... Dve duše. Zbierka veršov intímnej lyriky. Z ukrajinských originálov do slovenčiny preložil J. Džoganík. Prešov, Vydavateľstvo CUPER 2005, 64 s.
19. Studia Slovakistica. 7. Віртуальний інститут словакістики. – Ужгород, 2007. – с. 196-202.
20. Warhol fest. Muzeoedukológia ako reflexia prístupov k zvládaniu dôsledkov celoeurópskych zmien v múzeách a galériách. Preklady do ukrajinského jazyka J. Džoganík. Medzilaborce 2006. 402 s.

Джоганик Ярослав – кандидат філологічних наук, доцент кафедри словацької філології УжНУ.